

Latvijas Republikas Valsts prezidenta kanceleja Prezidenta preses dienests

Pils laukums 3, Rīga-50, LV-1900, tālr. 7092122, fakss 7320404,
prese@president.lv, www.president.lv

Latvijas Valsts prezidentes Dr. Vairas Vīķes-Freibergas paziņojums, atzīmējot ANO Starptautisko rases diskriminācijas izskaušanas dienu 2001.gada 21.martā

Rasisms un diskriminācija, tāpat kā aizspriedumi, netaisnīgums un vardarbība, ir daļa no cilvēku dabas, bet tiem nav jābūt tās nenovēršamai sastāvdaļai. Tie sakņojas daļēji mūsu bioloģiskajā mantojumā, jo aizdomas un neuzticība ceļas no tiem pašiem mehānismiem, kā piesardzība un modrība, kas atļauj noteikt briesmu draudus. Mūsu izdzīvošanas vajadzība ir iesējusi bioloģiski ieprogrammētus izdzīvošanas mehānismus gan cīņai, gan bēgšanai, iemiesojoties tādās intensīvās emocijās kā bailes, naids un vēlme iznīcināt. Šis bioloģiskais mantojums cilvēkā ir radījis spēju tīšām darīt pāri citiem, un radījis tās vardarbības, sadisma un brutalitātes tieksmes, no kurām neviena pasaules sabiedrība nav bijusi pilnīgi brīva.

Tomēr mēs neesam šī mantojuma nolemti, jo Dabu var veidot un mainīt caur Audzināšanu. Caur mācībām un audzināšanu cilvēka bērns iegūst ne tikai apziņu, bet arī sirdsapziņu. Katra sabiedrība pati attīsta savu vērtību klāstu, savu izpratni par to, kas ir pareizi un kas - nepareizi. Šīs vērtības un izpratne tiek nodotas tālāk no paaudzes paaudzei. Šo visu sauc par kultūru, kas iemieso neskaitāmo paaudžu sakrāto gudrību.

Katrai kultūrai jāsastopas ar izaicinājumu apvaldīt savu biedru agresīvās un pretsabiedriskās parādības, tās novirzot sabiedrībai pieņemamos ceļos. Pārāk bieži tas tiek darīts, aizliedzot agresivitātes izpausmes pret "savējiem", bet pieļaujot un pat veicinot to izpausmi pret tiem, kuri neieklaujas šajā grupā. To visvieglāk var darīt vienkārši manipulējot ar to, kā mēs definējam cilvēci: **mēs** patiesi esam cilvēki, bet **viņi** gan nav.

Cilvēces esamības noliegšana savos ienaidniekos diemžēl ir tikpat veca parādība kā pati cilvēce. Civilizētus pašsavaldības noteikumus tad var ērti un ierobežoti attiecināt tikai uz sevi pašu un uz saviem līdziniekiem. Pārējiem tiek iededzināta Ienaidnieka zīme un tas parocīgi pieļauj izturēšanos pēc pilnīgi citiem noteikumiem. Pret ienaidnieku ir jācīnās un tas ir jāvajā, it īpaši tad, kad tas tiek nostādīts kā galējs drauds mūsu lolotajām vērtībām. Sliktākajā gadījumā Ienaidnieks ir jāznīcina, pasauli no tā jāattīra, un pati atmiņa par viņa esamību jāaizmazgā asins straumē.

Nav īpaši svarīgi, kādi kritēriji tiek izmantoti, lai noteiktu atšķirību starp "Mūsējiem" un "Viņējiem". Tā var būt skaidri redzama atšķirība fiziskajā izskatā, un tad to sauc par rasismu. Tā var būt bioloģiskā atšķirība starp vīriešiem un sievietēm, un tad to sauc par seksismu. Tā var būt atšķirība starp Ticīgajiem un Neticīgajiem; starp tiem, kuri atbalsta Pareizo Ideoloģiju – vai nu reliģisku pārliecību vai laicīgu Partijas Platformu – un tiem, kuri to neatbalsta. Atšķirību starp "Mūsējiem" un "Viņējiem" var arī noteikt pēc valodas, kurā runā, pēc piederības kādam etniskam grupējumam vai ciltij, pēc ģeogrāfiskās dzīvesvietas, vai sabiedrības šķiras. Nošķiršanas pamati te nav būtiski. Galvenais ir rast attaisnojumu, lai iezīmētu kādu ļauzu grupējumu un liegtu tam pilnvērtīgu un legītimu piederību cilvēka dzimumam.

Rasisma un aizspriedumu izpausme bieži manāma aiz paštaisnīguma maskas. Cik bieži tie neizpaužas it kā aizstāvēt tādas tuvas pamatvērtības kā Dieva un cilvēka likumus vai tradicionālos tikumus. Cik bieži tie neizpaužas it kā tikumīgā cīņā pret netikumu, grēku un morālo piesārņojumu. Kā patiesi atšķirt attaisnojamo taisnīguma aizstāvēšanu no tā

viltojuma, kas izpaužas kā rasisms un aizspriedumi?

Manuprāt, mēs varam to veikt, sekojot dažiem ļoti vienkāršiem principiem. Pirmais un būtiskākais pamatprincips ir cilvēka dzīvības neaizskaramība. Šis princips ir attīstījies vairāku tūkstošu gadu garumā, un tas ir piedzīvojis kaismīgu un vardarbīgu pretestību gadsimteņu gaitā. Šo principu nav viegli ievērot, bet bez tā pastāv maz cerību, lai uzturētu civilizāciju.

Otrais pamatprincips ir vienlīdzība. Šī patiesība, ka visi cilvēki ir radīti vienlīdzīgi, mums ir jāpieņem par pašsaprotamu. Mums ir jāpieņem tas, ka ikkatrs cilvēks no sava piedzimšanas brīža ir iemantojis vienlīdzīgas tiesības, vienlīdzīgas privilēģijas un vienlīdzīgus pienākumus.

Rasisms, aizspriedumi, diskriminācija. Tos var izskaut, vienkārši pieņemot ikkatra cilvēka neatņemamās tiesības tikt uzskatītam par cilvēku. Bērniem ir jāiemāca pieņemt daudzveidību un atšķirības tā, lai viņi no tiem nejustos apdraudēti. Meitenēm ir jāiemāca, ka viņu bioloģiskajam liktenim kā bērnu dzemdētājām nav jābūt šķērslim lieliem panākumiem uzņēmējdarbībā, zinātnē, politikā vai mākslā. Zēniem ir jāiemāca, ka vīrišķība nav tas pats, kas dzīvnieciskums un nežēlība. Mums visiem ir jāapgūst un jāpiekopj iecietība, iejūtība un līdzjūtība.

Šiem vispārcilvēciskajiem principiem, ja tie tiktu pieņemti visā pasaulē, būtu jāpiešķir priekšrocība pāri jebkuriem vietējiem paradumiem, gaumēm vai vēlmēm. Tas nenozīmē, ka jānoved visa planēta līdz mehāniskai viendabībai. Tas nenozīmē, ka jāizskauž visas atšķirības, kas pastāv starp valodām, darbībām, domām un uztverēm, kas iemieso pasaules kultūras mantojuma bagātību un daudzveidību. Bet tas tomēr nozīmē, ka ir vajadzīga vienota uztvere par to, ko īsti nozīmē būt cilvēkam. Pieņemot katra cilvēka pašcieņu, mēs paši kļūsim ne tikai cilvēcīgāki, bet arī cilvēciskāki.